

Benjamin Barber: If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities.

Reprint 1. vydání. New Haven: Yale University Press, 2014, 416 stran, ISBN 978-0300209327.

Globální vládnutí s municipální tváří. Snad právě toto pojmenování nejstručněji vystihuje hlavní myšlenku poslední knihy Benjamina Barbera. Jde o provokativní intelektuální počín, který budoucnost globální lidské pospolitosti spatřuje nikoli v historicky přežitém systému národních států, ale v novém světovém propojení měst, ztělesněných osobami starostů, a to na platformě jedné globální instituce – globálního parlamentu starostů. Starostové a jejich města jsou navíc považováni za jediné entity, které jsou do budoucna schopné zachovat základní demokratické principy vládnutí, ba co více, zajistit bezpečnost a přežití lidstva. Nejpalčivější problémy již dnes totiž nevyřeší archaický systém národních států, ale nová globální síť vzájemně propojených, spolupracujících a na sobě závislých měst.

Benjamin R. Barber je sedmasedmdesátiletý akademik působící v Centru filantropie a občanské společnosti při absolventském centru Městské univerzity v New Yorku (*Center on Philanthropy and Civil Society, the Graduate Center, the City University of New York*). Zaměřuje se na politické teorie, politické myšlení včetně úvah o podobě mezinárodního systému a je autorem několika publikací tohoto zaměření. Právě jeho poslední kniha získala velkou pozornost nejen akademické obce, ale i různých představitelů lokálních samospráv po celém světě. Inspirovala dokonce založení Globálního parlamentu starostů v září 2016 v Haagu (viz www.globalparliamentofmayors.org). Kniha se dělí do dvanácti kapitol, ale především do dvou hlavních částí, které reflektují dvě stěžejní otázky: Proč by města měla globálně vládnout? Jak by se tento ambiciózní plán měl v praxi uskutečnit?

První kapitola nás hned uvrhne do obrazu světa zmítaného různými problémy globální doby. Do světa, v němž se národní státy nejsou schopny adaptovat na nové podmínky. Naději však autor zřetelně představuje už zde. Řešením je, aby globální odpovědnost převzala města, která navíc některé současné problémy již sama úspěšně řeší. I když nezápadně a skrytě, aniž by jim byla ze strany mezinárodního společenství věnována větší pozornost. Hned po přečtení první kapitoly si proto můžeme ujasnit, o čem se nás autor bude snažit přesvědčit. Lze také postřehnout, že jeho teoretická východiska budou čerpat hlavně z neoliberalní myšlenkové tradice se silným akcentem na teorii vzájemné závislosti. Kniha je ovšem prodchnuta i myšlenkami hraničícími s postmodernismem, nemluvě o silném důrazu na kosmopolitismus, filantropii a o víře v demokracii a občanskou společnost.

Proč jsou však právě města a jejich starostové nejvhodnějšími adepty na post globálních vládců? Na příkladu kontrastních výroků různých umělců či filozofů o životě ve městě a na venkově se autor v úvodu knihy nejprve snaží posoudit kvality života v urbanizované a neurbanizované oblasti. Konstatuje, že venkov je sice často vnímán jako romantický, ovšem i jako zpátečnický, konzervativní, chudý a apatický. Oproti tomu město líčí jako místo rozvoje, civilizovanosti, otevřenosti, transparentnosti a kosmopolitismu. Přesto zmiňuje i stinné stránky urbanismu, zejména pak chudobu, korupci či nespravedlnost. I když pozitiva jednoznačně převažují, nelze města vidět jen jednostranně (s. 40). Pokud máme předpokládat, že města převzou vůdčí roli světového dění, je naprosto žádoucí předložit co nejobektivnější analýzu. Barber proto zdůrazňuje, že je třeba zabývat se i negativy, k nimž se následně vrací na začátku druhé části knihy.

Při hledání samotné definice města se autor ve třetí kapitole postupně dostává k argumentům, na nichž staví své základní přesvědčení. Města jsou nejprve představena jako

neustále se proměňující entity, které ve své podstatě nesměřují k nějakému definitivnímu konci (*telos*). Jejich jedinou konstantou se tak jeví neustálá změna (s. 54). Ale to znamená, že bychom je nemohli adekvátně definovat. Nejde totiž vůbec o poznání toho, jak města vypadají nebo co se ve městech odehrává za konkrétní činnosti a aktivity. Jde tu především o poznání toho, jakým způsobem jsou tyto činnosti a aktivity ovlivňovány samotným městem. A právě na základě této premisy dochází autor k definování města prostřednictvím pětaticeti různých charakteristik (s. 66–67), kterými se město výrazně odlišuje od neurbanizované oblasti. Města jsou v zásadě charakterizována jako pokrokové a progresivní entity, které nelpí na starých zvyklostech. A právě to je jeden z hlavních argumentů, proč mají hrát vůdčí roli ve světě. Vedle toho města sdílejí i společné demokratické hodnoty. Naskytá se zde tedy další důvod pro to, aby se stala základními stavebními kameny skutečně demokratického globálního vládnutí (s. 74).

Následně se autor pouští do ostré kritiky národních států, které se o podobnou spolupráci sice dlouho pokoušely, avšak nevyhnutelně neúspěšně. Šlo jim totiž vždy o rivalitu a mocenský boj. Nikoli o spolupráci a jeden společný zájem. Odtud také pramení autorova lakonická poznámka o Organizaci nespojených národů (s. 9). Důsledkem vzniku národních států bylo podle Barbera jenom to, že se od sebe lidé izolovali. Tento stav trval 400 let, ale dnes je díky globalizaci ten pravý čas na změnu. Autor tak požaduje návrat ke kořenům, k tradiční antické *polis*, tedy k obci jako osvědčenému způsobu organizace lidské společnosti. V éře globalizace je však třeba tento koncept adekvátně upravit. Proto je žádoucí přejít od *polis* k nové globální *kosmopolis* (s. 14, 78). Zdá se, že města tak díky svým jedinečným charakteristikám snad mohou překonat i odvěký problém anarchie mezinárodního systému.

Čtvrtá kapitola nás seznamuje se starosty. Proč jsou odlišní od jiných politiků a mají velký potenciál úspěšně řešit i globální problémy? Předně je to díky jejich specifickému postavení ve městech, způsobům, jakými se odhodlávají k řešení komunálních problémů, a v neposlední řadě i jejich velké popularitě. Starostové jsou lidem mnohem blíže a problémy, které denně řeší, jsou lidem také mnohem bližší než ideologické spory na celostátní úrovni. Barber je rovněž přesvědčen, že bez ohledu na to, v jakém státním režimu starostové svá města spravují, čelí stejným problémům a jsou nuceni je řešit podobnými způsoby. Nefunkční a lidem vzdálená národní vláda může být občany tolerována, avšak nefunkčnost, která se objevuje v bezprostřední blízkosti jejich domovů, tolerována být nemůže (s. 92). A starostové musí jednat, což mnohdy činí velmi pragmaticky a často i velmi úspěšně. Právě pragmatismus vnímá Barber jako klíčovou vlastnost starostů, která doslova boří ideologie (s. 101). Neexistuje například ideologicky zbarvený způsob likvidace odpadů. Státní ideologie je tak označena jako další překážka mezinárodní spolupráce. Stát je nakonec líčen jako abstraktní, naduté a samolibé „to“. Ale město reprezentované starostou jsme především „my“. A nikdo přece nechce, aby „to“ vládlo světu, protože každý chce, abychom světu vládli „my“ (s. 102). Starostové jsou také charakterističtí osobní angažovaností v městských záležitostech. Jsou často vnímáni jako lokální hrdinové, kteří dokážou s občany i soucítit. Barber je nazývá „našinci“ (*homeboys*, *homies*), osobami, které občané města znají a potkávají na ulici (s. 98). Proto se na ně také rádi obracejí a důvěřují jim.

V páté kapitole nám autor ukazuje, jak jsou dnes města již globálně propojena. Jde tu především o představení různých platform mezinárodní spolupráce, na nichž se města věnují specifickým tématům (s. 118–119). Z konkrétních oblastí, ve kterých města spolupracují obzvláště efektivně, pak Barber vyzdvihuje bezpečnost a životní prostředí. I když se spolupráce může odehrávat (a mnohdy odehrává) i v oblastech dopravy, bydlení, filantropie či vzdělávání, mají právě tyto dvě zásadní význam pro přežití lidstva (s. 130).

Šestá kapitola uzavírá první část knihy. Autor zde prohlubuje kritiku národního státu a konstatuje, že další příčinou jeho neschopnosti je lpění na suverenitě (s. 157). Mnohdy i rozumné návrhy řešení mezinárodních problémů troskotají právě na nepřekročitelných

hranicích suverenity. Zároveň je však zřejmé, že se národní státy nebudou chtít své tradiční role snadno vzdát. Proto si autor klade i otázku, zda města s nimi budou moci vůbec v pomyslném souboji obstát. Kladná odpověď je pak zaručena tím, že města 1) na rozdíl od národních států nelpí na suverenitě, a tudíž budou úspěšnější; 2) přirozeně tíhnou ke spolupráci a jsou pragmatická a neideologická; a 3) již dnes v některých oblastech úspěšně spolupracují a státy si nedovolí jim v tom bránit.

Ve druhé části knihy autor už navrhuje konkrétní kroky, jak uvést svou hlavní myšlenku do praxe. V sedmé kapitole identifikuje tři hlavní problémy měst rozvinutého i rozvojového světa – chudobu, nerovnost a segregaci (prostorovou, rasovou či jinou), které se dále projevují v různých sektorových oblastech (s. 192–208). Právě kvůli nim se zdá nemožné vysvětlit miliardě lidí ve slumech, že urbanismus a světová vláda měst jsou do budoucna nejlepším řešením. Stejně tak jako lidem v zemích rozvinutých, kde jsou města zmítána chudobou, konzumním životem či korupcí (s. 177–178). Je proto nutné představit konkrétní řešení těchto neduhů, přičemž klíč leží ve městech samotných. A o to více tehdy, když se jim podaří převzít globální odpovědnost.

Osmá kapitola následně nabízí konkrétní recepty, jak nežádoucí stav změnit. Na tomto místě text působí až dojmem, že města jsou v podstatě všelékem a pragmatismus jedinou správnou cestou řešení problémů, které globalizace přinesla. Takový přístup indikuje nutnost odmítnutí tradičních hodnot, což však také budí otázku o tom, v jakém časovém horizontu je celý autorův projekt vůbec proveditelný. Hodnoty a celé ideologie byly lidem vštěpovány po staletí. Je proto velmi těžké si představit, že k jejich zavržení by mohlo dojít v dohledné době. A připomeňme, že autor svůj projekt pojímá jako vizi „už“ pro 21. století. Dále uvádí, že lékem na nespravedlnost, nesvobodu a nedostatek demokracie je prosazení konceptu městské participativní demokracie a její přenos na globální rovinu. S odkazem na Tocquevilla (s. 217) tak Barber požaduje, aby přímá účast občanů na rozhodování získala i globální rozměr.

Nicméně to, co města vyloženě povzbuzuje a pobízí, aby se chopila globální odpovědnosti, jsou moderní komunikační technologie, stejně tak jako kulturní a umělecké aktivity odehrávající se na jejich území. O tom následně pojednávají devátá a desátá kapitola. Na pozadí konceptu „*smart cities*“ (s. 242) se autor snaží ukázat, jak moderní technologie umožňují městům snadné globální propojení již dnes. Ty jsou totiž oproti tradičním formám komunikace nezávislé na čase a prostoru. Nehledě na to, že mohou přispět i k větší občanské angažovanosti. Posilují totiž občanství (*civic citizenship, civic exchange*), i když bohužel stále nejsou na rozdíl od komerce a obchodování dostatečně vyvinuty. Barber si zde dále všímá i možných rizik spojených s potenciální cenzurou nebo privátním vlastnictvím digitálních komunikačních nástrojů (s. 257).

Pro ještě větší zdokonalení a umocnění pozitivních charakteristik měst je klíčová jejich podpora kulturních a uměleckých aktivit. V desáté kapitole se totiž dozvídáme, že kultura se městům velmi podobá, a to především ve třech základních aspektech. Těmi jsou veřejnost prostoru, demokratičnost a kosmopolitní ráz. Kultura tak v podstatě manifestuje město ve všech jeho podstatných ohledech (s. 287). Díky intenzivní podpoře kulturních aktivit se pak města ještě více otevrou světu.

Jedenáctá kapitola rozvádí autorův předpoklad, že globální parlament starostů bude funkční jen tehdy, pokud bude existovat funkční občanská společnost. A to jak na lokální, tak globální úrovni. Taková společnost musí být proto založena na participativním vládnutí, sítích meziměstské spolupráce a v neposlední řadě na myšlence globálního konfederalismu. A právě zde nastává jistý moment překvapení. Pokud se totiž čtenáři až dosud zdálo, že Barber usiluje o radikální zbourání stávajícího mezinárodního systému, právě při čtvrté posledních dvou kapitol se takové zdání rozplyne. Autor jednak zmiňuje, že určité míře rivality se ani mezi městy zcela vyhnout nelze. To dokládá i některými příklady (s. 318), i když stále upozorňuje na to, že města jsou nejefektivnějšími řešiteli problémů. Dále se však objevuje závažnější tvrzení. Mezinárodnímu systému nakonec nebude

dominovat jen struktura vztahů mezi městy. Ta bude totiž vytvořena paralelně ke stávajícím strukturám státním, federálním či nadnárodním. Ty se budou města snažit ovlivňovat, zejména pak usilovat o větší pravomoci ve vybraných oblastech. A právě uspořádání ve formě globální konfederace má takové soužití umožnit. Moc v mezinárodním systému má být tedy sdílena různými úrovněmi správy, nikoli nesena výhradně městy. Nelze proto nenabýt dojmu, že Barber vlastně usiluje „jen“ o určitou emancipaci měst, která mají získat specifické pravomoci. Takový dojem je o to silnější, když následně explicitně uvádí pravomoci dvě. Zaprvé dát městům finanční nezávislost, tedy zbavit státy přerozdělovací kompetence, a za druhé umožnit městům ovlivňovat globální migraci. Protože již nic dalšího uvedeno není, není také v kontextu předchozího výkladu zcela jasné, zda se jedná o jediné dvě kompetence, o které mají města usilovat, či nikoli. Předpokládané rozdělení kompetencí v novém mezinárodním systému by si proto zasloužilo větší rozpracování.

Poslední kapitola knihy je věnována doporučením, která mají vést k založení globálního parlamentu starostů. Dozvíme se zde i o základních rysech jeho fungování. Parlament má být hlavně platformou, kde by města mohla konzultovat různé způsoby řešení problémů globálního původu s lokálním dopadem (s. 338). Nemá smysl zde rozebírat všechny principy, na nichž podle autorových představ celá instituce funguje. To je navíc velmi dobře shrnuto na jedné straně (s. 355). Za zmínku ovšem stojí několik diskutabilních opatření. Barber například navrhuje, aby města v parlamentu reprezentovala nejen své občany, ale například i ty, kteří do měst denně dojíždějí za prací, nebo dokonce celé širší metropolitní regiony. Cílem je zajistit, aby v parlamentu měli zastoupení i lidé, kteří ve městech přímo nežijí, ale mají k němu nějaký vztah. Jak však takového stavu dosáhnout, se v současné době zdá velmi těžko představitelné. Pochybnosti budí i alternativní návrh. Pokud totiž nebude možné regiony inkorporovat přímo do parlamentu starostů, měly by si regiony založit svůj vlastní parlament regionů. Globální vládnutí by pak mělo bikamerální strukturu (s. 346). To ale v kontextu celého předchozího výkladu, kde výhradně města byla vyzdvihována takřka jako mesiáši nové doby, působí přinejmenším podivně.

Diskutabilní je i představa samotného jednání parlamentu. Počet zasedání omezuje Barber na tři ročně, což je v digitální době, kterou sám oceňuje, už samo o sobě zvláštní. Zároveň omezuje počet účastníků jednoho zasedání na 300. Ale protože celkový počet členů parlamentu omezen být nemá, mají být účastníci každého zasedání určováni losem. Bez problému není ani vážení jednotlivých hlasů. Autor navrhuje dvě formy hlasování. Jednak pravidlo jedno město – jeden hlas, ale vedle toho požaduje zvýhodnit města s větším počtem obyvatel. Zkušenosti s hlasováním za použití kvalifikované většiny jsou však známé například z Rady EU. Ubránit se proto obavě, že domluva silnějších nebude někdy namířena proti slabším, je pak značně obtížné. A to navíc proto, že celá víra v konsenzuální charakter jednání a v dobrou vůli jeho účastníků, kteří budou upřednostňovat globální zájem před vlastním (s. 351), stojí vlastně pouze na předpokladu, že města taková jsou od přirozenosti. Že jsou vedena svým pragmatismem a tlakem veřejného mínění. Navíc autor sám nabádá k tomu, aby se iniciativy při zakládání parlamentu chopily právě největší světové metropole (s. 355). Vyvstává tedy další otázka, zda si parlament nebudou chtít vytvořit „k obrazu svému“. V neposlední řadě Barber uvádí, že usnesení parlamentu budou mít ryze doporučující charakter. Ostatně parlament má být spíše místem vzájemného naslouchání než přesvědčování. Města, která budou přehlasována, údajně nebudou nucena přijatá opatření zavádět do praxe. To však platí jen do jisté míry. Zároveň se totiž dočteme, že pokud by návrh konkrétního opatření na třech po sobě jdoucích jednáních parlamentu úspěšně prošel hlasováním, rozhodl by o jeho nepřijetí v daném městě jen záporný výsledek místního referenda (s. 355). Otázky, proč o mnohdy velmi komplikovaných problémech dnešní globální doby vyhlášovat referendum nebo jak město vůbec donutit takový plebiscit uspořádat, však Barber ponechává bez odpovědi.

Mezinárodní spolupráce měst dnes bezpochyby přináší mnoho pozitivních výsledků. Přesto kniha nakonec vyvolává více otázek než odpovědí. Jsou si všechna města skutečně

RECENZE

tak podobná, jak autor tvrdí? Můžeme s jistotou tvrdit, že budou vždy upřednostňovat globální zájem před svým? Jsou vůbec schopna řešit největší globální problémy? Do jaké míry může jejich rivalita, kterou sám autor přiznává, ovlivnit jejich spolupráci? Nechybí autorovi zkušenost s lokální politikou z více měst, zejména pak z těch z nedemokratických států? Není i komunální politika mnohdy zatížena politikařením a ideologiemi? Některé z nich možná brzy zodpoví praxe, protože k založení parlamentu již došlo. I tak je publikace velmi solidním podkladem pro další zamyšlení a bádání. Její přínos spočívá především v její provokativnosti. Lze ji tedy doporučit těm, kteří se věnují problematice globálního vládnutí, městské paradiplomacie, nestátních aktérů, stejně tak jako studiu podoby mezinárodního systému ve 21. století. Na závěr je ještě vhodné připomenout, že kniha je proložena i několika profily starostů různých světových metropolí. I když jsou líčeni v podstatě jen v superlativech, může se čtenář dozvědět zajímavosti o mezinárodní angažovanosti komunálních politiků z různých koutů světa.

Jan Fluxa